

PALMİRA: KORUNAMAYAN DÜNYA KÜLTÜR MİRASI

Palmira antik kenti, Suriye’de Humus’un doğusunda yer alan ve UNESCO’nun Dünya Kültür Mirası listesine 1980’de giren tarihi bir kenttir. Palmira, İpek Yolu üzerinde kervanların konakladığı ve malların el değiştirdiği önemli bir yerdi. Arkeologların bulduğu taş aletler, çöldeki bu vahada Neolitik Dönem’de (Cıvalı Taş Devri) M.Ö. 7500’lerden itibaren yerleşimin başladığını gösterdi. İlk insanların buraya yerleşme nedeninin çevredeki kükürtlü kaplıcalar olduğu sanılıyor. Göçebelerin kaplıcalar çevresine yerleşerek kentleşmeyi başlattığı düşünülüyor. Çölü geçen kervanların, Palmira kentinin yer aldığı vahada konaklamaya başlamasının M.Ö. 1800’lere uzandığı belirlendi. Asur ticaret kolonileri döneminde Kayseri’ye yerleşen tüccarların Suriyeliler ile yaptığı antlaşma metni, Palmira hakkındaki en eski yazılı kaynaktır. Suriye’de Tell Hariri’de bulunan ve M.Ö. 1800-1750 dönemini anlatan tabletlerde de Palmira’da kervanların konakladığı yazılıdır. Eski metinlerde Palmira’nın adı, Tadmor olarak geçer. Tevrat’ta, Palmira’nın Hazreti Süleyman tarafından kurulduğu yazılıdır ancak aradaki zaman farkı nedeniyle, bu iki kentin isimlerinin benzeştiği açıklandı.

Palmira’nın antik Roma tiyatrosu (2009)

**Baalshamin Mabedi’nin bombalanışı (2015)
Bombalanan Baalshamin Mabedi**

Hitit Kralı I. Şuppiluliuma döneminde, Suriye Hititlerin egemenliği altına girmişti. Şuppiluliuma'nın Suriye'deki Ugarit kralıyla yaptığı antlaşmada, Palmira'daki mabede adı verilen Baalshamin adlı tanrıdan bahsedilir. UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine giren Baalshamin Mabedi'nin o dönemlerde inşa edildiğine inanılıyor. Hititler'den sonra Suriye, M.Ö. 332'de Büyük İskender'in ve ardından da Romalıların kontrolüne geçti. Jül Sezar öldürülünce Marcus Antonius, yönetimde yer aldı ve M.Ö. 41'de Palmira'yı ele geçirip oradan Mısır'a gitti. Baalshamin Mabedi, M.S. 131'de Romalılar tarafından yeniden ve çok daha büyük olarak inşa edildi. Hristiyanlık yaygınlaşınca Baalshamin Mabedi, kiliseye dönüştürüldü. Roma döneminde çok gelişen Palmira'da; mabetler, Roma tiyatrosu, anıtsal kemer, agora, büyük sütunlu yol gibi önemli mimari eserler inşa edildi. Sütunlu yol o dönemde 1100 metre uzunluğundaydı ve sütun sayısı 975 idi. Sütunların yüksekliği 9,5 metre, çapları ise 95 santimetredir. Roma tiyatrosu en iyi korunmuş örneklerden biridir. Palmira, M.S. 634'te Halid bin Velid tarafından ele geçirilince, halk Müslümanlığı kabul etti. Timur'un orduları 1400'de Palmira'yı yakıp yıktığı için kent, 1516'da Osmanlı'ya geçtiğinde önemsiz bir yerleşim alanıydı. Kentin kontrolünü I. Dünya Savaşı sırasında Fransızlar ele geçirdi. Palmira antik kentinin kalıntılarını ortaya çıkartan kazıları, 1929'da Fransızlar başlattı. Baalshamin Mabedi ve çevresindeki tarihi eserlerin bir bölümü restore edilmiş ve bölge, son yıllarda turizme açılmıştı. Ancak Suriye'de başlayan iç çatışmalar sırasında, Palmira 2013'te bombalardan zarar gördü. Ardından 18 Ağustos 2015'te Palmira'daki tarihi binalar üzerinde 50 yıldır çalışan 82 yaşındaki Khaled Assad, IŞİD elemanlarınca yakalanıp öldürüldü. Daha sonra IŞİD'in Baalshamin Mabedi'ni, 23 Ağustos 2015'te bombaladığı ve bu Dünya Kültür Mirasını yok ettiği açıklandı. Palmira'daki taşınabilir tarihi eserler, çatışmalarda zarar görmemeleri için daha önce müze yöneticilerince güvenli yerlere taşınmıştı.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü